

Վասն զի Ա., այն երկիրներուն մեծամեծ անտառները ջարդուեցան :

Բ., Հիմա անոնց մէջի բաց տեղերը ցամքեցուցած, ու երկիրները աւելի լաւ մշակուած են :

Ինչո՞ւ համար անդադար պաղ ջրով կը բրնձեն շատ մեքենաներու անիւները :

— Որպէս զի շոգիացմամբ պակսի այն տաքութիւնն որ անիւներուն արագ շարժմունքէն կը պատճառի :

Շոգիացմամբ ջուր սառեցընել կըլլայ :

— Շատ կերպերով. — զոր օրենակ, քէ որ շիշ մը բամպակի մէջ պլլես, ու այն բամպակը անդադար երերով բրնձես, շիշին մէջի ջուրը քիչ ատենէն կը սառի :

Շիշով ջուրը ինչո՞ւ համար կը սառի քէ որ անդադար երերով բրնձես վրան :

— Վասն զի շոգիացմամբ ջրին տաքութիւնը կերթայ, եւ այնչափ կը պաղի որ մինչեւ կը սառի ալ :

Ինչո՞ւ է որ երբոր օդահան մեքենային ընդունարանին տակը ջուր դնես, եւ քովն ալ երեք գտնուի, ու օդը դատարկես, ջուրը կը սառի :

— Վասն զի երբոր օդոյն ճնշումը պակսի՝ շոգիացումը շատ կ'աւելնայ. եւ որովհետեւ երերը խիստ շուտ շոգի կը դառնայ, անոր շոգին այնչափ ջերմութիւն կը ծծէ որ մինչեւ ջուրը կը սառի :

Ինչո՞ւ համար ջուրը բաց տեղ որ գտնուի աւելի շուտ կը սառի քան քէ գոց տեղ կեցած ատենը :

— Վասն զի Ա., ջուրը բաց տեղ աւելի շուտով շոգի կը դառնայ, եւ շոգիացմամբ շատ մը տաքութիւն դուրս կ'ելլէ բոլոր զանգուածէն .

Բ., Ո՛ր եւ իցէ ծածկոյթ իր տաքութեան մէկ մասը ջրին երեսը կը գարնէ, անով չբոգուր որ ջուրը սառի :

Տաքութիւն ալ լուսոյ պէս օդուն մէջ դեպ ի ամեն կողմը կը ճառագայթէ. եւ այս ճառագայթումը ոչ միայն մեր աչքին տեսնուած կրակին տաքութիւնն ունի, այլ նաեւ աչքի չերեւցող տաքութիւն.

Հնդկաստան սաստիկ տաք եղած ատենը ինչ հնարքով սառ կը շինուի :

— Գետինը փոս մը կը փորեն մէկ մեքէ խորութեամբ ու 10 քառակուսի մեքէ լայնքով, եւ յատակը յարդով կամ շաքարի եղեգով կը ծածկեն : Արեւը մտնելէն ետեւ եղեգներուն վրայ տափակ պնակներով ջուր կը դնեն որ առաջ եփ ելած ու

ետքը նորէն պաղած է. — երկրորդ օրը կը տեսնեն որ ջուրը սառեր է, կ'առնեն սառնատուներ կը դնեն :

Այն ջրին սառելուն պատճառն ինչ է :

— Վասն զի ջրին մէկ մասը հողէ պնակներուն մանր ծակտիքէն կ'անցնի ու շոգի կը դառնայ. անով այնչափ կը պաղի որ մինչեւ բոլոր ջուրն ալ կը սառի :

Ինչո՞ւ համար արեւուն տաքութենէն գետնին երեսը կը ջորնայ :

— Վասն զի անոր խոնաւութիւնը շոգի կը դառնայ. անով հողուն մասնիկներն աւելի կը խտանան եւ բոլոր զանգուածն ալ կը պնդանայ :

Արարչին իմաստութիւնն ու բարութիւնն ինչպէս կ'երեւնայ այս բանիս մէջ :

— Թէ որ գետինը չոր օդով չպնդանար ու չկարծրանար, տաքութիւնն ու ցամաքութիւնը հողուն մէջ կը քափանցէին ու հունտերն ու արմատները կը փճացընէին :

Ինչէն է որ հացը քանի մը օր պահուի նէ կը կարծրանայ :

— Վասն զի խոնաւութիւնը մէջէն կ'ելլէ շոգի կը դառնայ, եւ այն ատեն հաստատուն մասնիկները իրարու քով կը մօտենան ու կը սեղմուին :

Ինչէն է որ ծովու ջրէն ելած շոգին աղի չէ :

— Վասն զի շոգիացման ատեն աղը ջրին տակը կը նստի կամ կը սրկանայ :

ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ԵՐԱՋԸ.

Պատերազմէն ետ դառնալու փողն հնչեցաւ Բացօրեազ գօրքին վառած կրակները կը փայլին կը շողան. բանակին չորս դին պահանջողները իրարու Ո՞վ է կրկանչեն : Զինուորները պատերազմի դաշտին վրայ պառկած մինչեւ երկրորդ առաւօտ կը քնանան :

Այն հինաւորց գինուորաց որոց պատերազմը հայրենիք դարձած է, այս գիշերս ուրիշ գիշերներուն նման է, այսինքն փառաց եւ մահուան մէջ դադար մը : Անցեալը մոռնալով, գալիքը չգիտնալով՝ շատոնց է որ իրենց կենաց սահմաններէ կ'ազատուին առած են : Այսօրուան կամ վաղուան համար բնաւ հոգ չեն ըներ : Իրենց համար երեկուան օրը անցած է, վաղուան օրն ալ քերէս ամենեւին պիտի չըլլայ. ապա ուրեմն վաղուան չսպասեն, բող այսօր ուրախանան : — Գինի լեցուր, գինեվաճառ, կրկանչեն ոմանք

ուրախութեամբ, ուրիշներն ալ — Պահապան,
կրակն արծարծէ : իսկ երբ որ արանաւանդներին

զլուխնին մախաղին կորնած, զոն սրտով անուշ
քուն կը քաշեն :

Զինուորի մը երազը.

քունով ծանրանան, մեկէն հոն գետինը կիչնան
կերկրնան, կոնակի վերաբկունին վրանին կը-
քաշեն, հրացանը քովեւնին ձեռքերնուն մօտ,

Բայց երիտասարդ զինուորին կենաց բոլորակը
այնպիսի նեղ չէ. ներկայ ժամանակը իրեն համար
զրեքէ անտարբեր կէտ մըն է երկու անհուններու

մէջ որ զինքը կը հրապուրեն, ապագայն՝ յուսով, անցեալն ալ յիշատակով :

Ինքն ալ կը քնանայ. բայց իր զգայարանաց հանգչելու ատեն երեւակայութիւնը կը բորբոքի. իր յիշողութիւնը տեսարանի մը նման կարգաւորելով՝ զարդի տեղ անցեալ բաներուն պատկերները կը դնէ. երիտասարդութեան քերթուածին իր սիրելի գերասանները իրեն օգնութեան կրկանչէ, որք են տանը սովորութիւնները, ընտանեաց երջանկութիւնը, մանկութեան պատրանքներն ու տղայութեան քաղցրայայտ երազները.

Երիտասարդ զինուորը կորսնցուցածները կենդանացած կը տեսնէ. իրեն կերելնայքէ ծանօթ դաշտերուն մէջ կը պտուտի, հեռուէն իր գեղի զանգակին ձայնը կը լսէ, բլուրին վրայ երերացող սեւ ցորեններուն անոյշ հոտը կ'առնէ, հոն ճարակող ու ժայռերէն վեր վար իջնող ելկող մօրուէլ այծերն ու քօշերը կը տեսնէ : Անա այն նեղ ճամբան որ դէպ ի եկեղեցին կը տանի, ահա այն աղբիւրն ուր ամէն առաւօտ արք եւ կանայք կը ժողովուին. ահա իր բարեկամին պզտիկ պարտեզը մէջի երկու փերակներովն ու մամխիներով շինուած ցանկովը. անդին քիչ մը հեռու, ուր որ մուխը ծառերուն ետեւէն կը բարձրանայ, ուր որ տան մը ծածքը դէպ ի վար կը ծոխ, ուր որ նեղ պատուհան մը կայ... հոն է իրեն ծնած խրճիթը որուն մէջ մայրը իրեն սովորեցուց զԱստուած ճանչնալ, եղբայրներն ու քոյրերը՝ զիրենք սիրել, հայրն ալ՝ արօթով աշխատիլ : Աշխատութիւն, զգուանք, աղօթք ամէն բան հոն սովորեցաւ. հոն ճանչցաւ ընտանիքը որ աշխարհիս մեծ ընտանեացը պզտիկն է, եւ ինքն է մեզի աշխարհիս մէջ լաւ ապրիլ սովորեցնողը : Սրտին զուարթութիւնը չկրնայով ըռնել ուրախութեան ձայն մը կը հնանէ. զանոնք որ լայով ձգեր էր, իրենց անունովը կրկանչէ, եւ ամէնքը անոր սիրելի ձայնը ճանչնալով՝ մեծ սիրով կը վազեն կուգան. դեռահասակ քոյրը իրեն գիրկը կը վազէ, պզտիկ եղբարքն ալ կուգան վիզը կը պըլլուին : Երկու կողմէն ցնծալից ձայներ կը լսուին, իրարու անունը կուտան, ետեւէ ետեւ բաներ կը հարցընեն առանց պատասխանին սպասելու... :

Գեղեցիկ խառնակութիւն, եռդառնալուս զմայլեցուցիչ արբեցութիւնը, որոյ նման բան մը չկայ աշխարհիս վրայ, եւ ամէն մարդ կենացը մէջ կը զգայ : Ո՛հ, հնապա քնացիք, զինուոր, եւ երջանիկ երազդ շարունակէ : Չեղք առ նորէն ունեցած բոլոր առջի սովորութիւններդ. սիրելի քրոջդ

հետ զնա գոմն իջիր, քեզի ցուցնէ իր դարմանած կովն որ ընտանիքը պիտի հարբստացնէ. զնա հօրդ հետ արտը, ցորենները տես որ սկսեր են լեցուած ատոքացած հասկերին վար ծռել. քու տուն չեղած ատենդ մեծցած եղբօրդ ցուցուր քէ ինչպէս պէտք է ուտելու վայրենի կենդանիներ որսալ, եւ ինչպէս արտավար եղները լծել : Անա քաղաւորութեանդ մէջ եկար վերստին. հիմա պէտք է որ ծերունի հօրդ չկրցածներն ընես, ամէն բան կարգես կարգաւորես. իսկ ինքը վառարանին քով կամ անկիւնը կոնակը բարձին տայ հանգչի, քեզի պէս ազնիւ ծնողասէր գաւակ հասցընելուն վրայ ուրախանայ ծերունին եւ գրեթէ օրհնէ :

Բայց աւանդ, պահանջողաց կրակները կը մարին կանցնին, հորիզոնը կը լուսաւորուի, գօրապետաց վրաններուն ուրուագիծը երկինքը կը նկարուին, առաւօտեան բմբուկը սաստկաշառագ կը զարնէ : Աներեւոյթ եղան զնացին հայրենի տնակը, ընտանեաց զգուանքը, քաղցր եւ խաղաղաւետ աշխատութիւններն որով մարդս կապրի : Անա դարձեալ պատերազմի գործաւոր եղար, քաջդ զինուոր, որուն պաշտօնն է մեռցընել կամ մեռնիլ : Ել, երիտասարդ, եւ ինչպէս որ արբեցած ատենդ մագերուդ վրայէն խոտերը կը բօքովես, այնպէս ալ հայրենի երկրիդ յիշատակները վրայէդ բօքով բօքափէ. ասկէց վերջը քեզի համար ընտանիք այն գօրաց գունդն է, որ ահա կեցեր գէնքերը կը սրէ կը պատրաստէ. զանգակատունդ ասկէց ետքը այն դրօշակն է որ զնտակներէ պատըռտեր ծակծրկեր, եւ կորը արիւնով ներկած է :

Քարգմանեաց ի գաղղիականէ

ՍԵՄՈՆ ՏԱԳԵՍԵԱՆ

Աշակ. հայկազեան ազգային Վարժարանին Փարիզու :

ՀԵՌԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՐՃԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.

Մօտերս Պ. Ժոպար Փարիզու գիտութեանց ձեմարանին մէջ կարդաց իր ըրած հետազայ դիտողութիւնները հեռատեսութեան ու կարճատեսութեան վրայ : « Կեանքիս մէջ շատ անգամ ուզած ատենս հեռատես կամ կարճատես եղած ըլլալով, կը հետեւեցնեմ քէ ամէն մարդ ալ ինծի պէս նոյն կարողութիւնն ունի : Դպրոցին մէջ գիշեր ցորեկ անընդհատ ու անզգոյշ կերպով կարդալովս՝ աչքս տկարացեր՝ կարճատես եղեր էր : Երբոր գետնա